

Azerbajiansk alfabet og kommunikation

lære at skrive rigtigt på azeri sprog

Vi azerbaijaner har problemer med at kommunikere med hinanden via nye alfabet. Hvad er det så problemet? Problemet er at man er ikke bekendt med standart skrift i internet. Nedenstående figur viser total azeri alfabet, med hvilket man kan bruge i alle pc programmer, ligesom WORD, WORDPAD osv, at skrive med. Men når man skriver i internet, altså f. Eks. i en e-mail så støder man med probelmer, således at man skriver en e-mail og sender den til sin ven og vedkommende kan ikke forstå e-mailen ordentlig. Hvordan løser man så problemet? Jeg vil prøve at løse problemet i det følgende.

Så længe man bruger programmer som Microsoft Office (WORD, Publisher osv), WORD PERFECT eller lignende så det er ingen problem. Disse programmer acceptere azeri grafik. Med andre ord kan man sige at idet man installere azeri font i sit PC så alt er OK. Det eneste man gøre er at man installer Azeri font fra Windows XP CD til sit egen PC. Og derefter man kan skrive på azeri alfabet fuld ud. Men når man vil skrive i en e-mail program og sende den til en azeri modtager så man ville få problemer.

Azerbajiansk alfabet

Azeri	English	Antik	Eksempel	Azeri	English	Antik	Eksempel
A	A	آ	Ata, ana, 6	M	M	م	Maral, aman,
B	B	ب	Baba, bala, 5	N	N	ن	Nənə, mənə nə
C	J	ج	Cücə, əcələ, ac	O	O	او	Ol, bol, 9, 10
Ç	CH	چ	Çəlik, çay, açma	Ö	O	ؤ	Önlük, göy, 4
D	D	د	Dədə, dəniz, 7	P	P	پ	Palan, yapma
E	E	إ	Sel, get, 5	Q	Q/G	ق	Qumquma
Ə	A	أ	Gəl, gəlmə, sən	R	R	ر	Rahat, ar, ər
F	F	ف	Fanus, saf, fikir	S	S	س-ص-ث	Səs, saman, su
G	G	گ	Gəmi, gör, 8	Ş	SH	ش	Süşə, məşq, eş
Ğ	GH	غ	Ağ, yağ, bığ	T	T	ت - ط	Tiyan, ata, tarla
H	H	ح - ه	Hanı? Harda?	U	U	او	Urmu, dur, un,9
I	I	ا	Qız, qızıl, 6	Ü	U	ؤ	Üzüm, sürmə, 3
İ	I	ای	İlan, biz, siz, 1,2	V	V	و	Vaz, vallah, dav
J	ZH	ژ	Jilet, Jalə, jurnal	X	KH	خ	Xan, ox, oxu
K	K	ک	Kələm, Əkrəm, 2	Y	Y	ی	Yalan, dərya, 7
L	L	ل	Lalə, əl, lələ, 6	Z	Z	ز-ذ-ض-ظ	Zaman, zopa, 8

Hvad er alternative?

I e-mail programmerne såvel som HOTMAIL, YAHOO eller lignende man kan ikke skrive med nogle af de azerbajjanske bogstaver. Hvordan kompensere men så manglende bogstaver? Det gøre man via eksisterende bogstaver. De bogstaver som er problematik er følgende: **Ç Ę İ İ Ö Ş Ü**. Kompensation eller alternativer til de her bogstaver i internet eller e-mail er følgende:

Standard azeri bogstaver brugt i PC programmerne	Alternativ eller kompensationer i internet eller e-mails
Azeri	Latin
Ç	C eller CH
Ə	E
Ğ	G eller Q
İ	i
İ	i
Ö	O
Ş	S eller SH
Ü	U

A & E & Ə

Lad mig komme med nogle eksempler. Det mest hyppige problem er, når man vil skrive bogstaverne **A**, **E**, **Ə**. Man forveklser altid mellem bogstaverne **E**, **Ə** og **A**. Som sagt **A** skrives altid som **A** og udtales **A** (lang A). Men hvordan løser man så problemet m.h.t bogstaverne **E** og **Ə**. Jeg synes det bedste løsning er at man kommer med nogle eksempler:

Ə bogstavet findes ikke i tastatur.		Betydning	Tilsvarende bogstaver i internet eller e-mail programmer. Kompensationer el. alternative bogstaver	
Bogstav	F.eks.	Dansk	Forkert	Rigtigt
A	Ata	far		Ata
	Sabah	Imorgen	Sebah	Sabah
E	Get	Gå	Get	Get
	Getmə	Gå ikke	Getma	Getme
Ə	Gəl	kom	Gal	Gel
	Xanəndə	Sanger	Xananda	Xanende
	Eləmişdi	Har gjort	Elamishdi	elemishdi

Kort og godt kan man sige at **E** og **Ə** bogstaverne erstates altid med bogstavet **E** i internet eller e-mail. På den måde man udtaler rigtigt begge bogstaver i praksis med at gætte automatisk i sammenhæng med andre bogstaver. Husk bare at øvelsen gøre mester.

Ç & Ş

Bogstaverne **Ç** og **Ş** findes ikke i e-mail eller internet programmerne. Hvordan kompensere man så dem. Jeg synes man kan illustrere problemet bedst med nogle eksempler:

Bogstaver som bruges i fleste PC programmer som WORD osv, men ikke i e-mail eller internet.		Betydning	Tilsvarende bogstaver i internet eller e-mail programmer. Kompensationer el. alternative bogstaver	
Bogstav	F.eks.	Dansk	Enten / eller	
Ç	Açar	Nøgle	Acar	Achar
	Çiçək	Blomster	Cicek	Chickek
Ş	Şüşə	Vindue rude	Suse	Shushe
	Şimşək	Lyn	Simsek	shimshek

Når man skriver kun **C** istedet for azeri **Ç** i internet eller e-mail, vil den så opstå problem om det er C eller Ç. I sådan tilfælde man skulle gisne eller gætte bogstavet i ordets helhed eller i sammenhæng med sætnings betydning. Og det gøre man automatisk. Sådan er det også med hensyn til bogstavet **Ş**, som man kompensere den med bogstaver **S** eller **SH**, når man skriver i internet eller e-mail programmerne.

G & Ğ & Q

Bogstaverne **G**, **Ğ** og **Q** er lidt problematisk, når man skriver i internet eller e-mail programmerne. I tyrkiske sprog i tyrkiet Q skrives **K** og udtales **K**, hvorimod i azeri version det er et markant forskel mellem de to bogstaver. Lad mig komme med et par eksempler: F.eks. man skriver KADIN (dame/hvinde) i tyrkiet, hvorimod i azeri skrives QADIN og udtales uden stød ligesom i ordet QALABALIQ (travlthed/mylder).

Bogstavet **G** udtales i azeri *altid* som i ordet GƏMI (skib), hvorimod i tyrkiske version nogle få gange udtales som Q. **Ğ** bogstavet udtales det samme i begge sprog som i ordet: SAĞ (rask). Hvordan takler man så problematikken, når man har ikke tilsvarende bogstav i internet eller e-mail?

Når man vil skrive et eller andet ord, hvilket udgøres af **Ğ** bogstav i internet, så man kompensere med bogstavet **Q**. Således man gisner udtalelsen, når man læser ordet i sætningen. Hvorfor man kompensere så ikke med bogstavet **G**, det kan man spørger? Det gøre man fordi Q fonetisk er mere tæt på **Ğ** end **G**, som altid utales som **G**, ligesom i ordet GÖBƏLƏK. Derfor bogstavet **Ğ** og **Q** er fonetisk mere identisk end **Ğ** og **G**.

Ğ bogstavet findes ikke i tastatur.		Betydning	Tilsvarende bogstaver i internet eller e-mail programmer. Kompensationer el. alternative bogstaver	
Bogstav	F.eks.	Dansk	Forkert	Rigtigt
G	Görüş	Møde/mening	Gurush /Gurosh	Gorush
	Gələcək	Fremtid	Galajak/galacak	Gelecek
Ğ	sağlıq	Sundhed	Sagliq /sagliq	saqliq
	işğal	Besat	Ishgal	Ishqal
Q	Qadın	Dame	Gadin/kadin	Qadin
	Çırağ	Lys	Chirag	Chiraq/ciraq

Ö & Ü

Bogstaverne **Ö** og **Ü** er ikke så problematisk. Men det drejer sig dog om gisninger. Sådanne bogstaver findes ikke i internet eller e-mail (tastatur), men man kan meget nemt udtale dem rigtigt i sine kontekst, nemlig i sammenhæng med andre ord og sætningen. Dog for viden skyld vil jeg afsløre at disse bogstaver faktisk kan skrives i internet og e-mail med at finde rette knap i

tastatur. I langt de fleste tastatur man kan skrive **Ö** med at holde tastatur knappen , ved siden af knappen ENTER, sammen med knappen **O**, så skrives ordet **Ö**. Og det samme gælder for bogstavet **U**. De to bogstaver ligger faktisk skjult i alle tastatur.

Bogstaver som bruges i fleste PC programmer som WORD.		Betydning	Tilsvarende bogstaver i internet eller e-mail programmer. Kompensationer el. alternative bogstaver	
Bogstav	F.eks.	Dansk	Enten / eller	
Ö	Söz	Ord	Söz	soz
	Örnək	Eksampel	Örnek	Ornek
Ü	Yüz	100	Yüz	Yuz
	Üzüm	Vindru	Üzüm	Uzum

I & İ & Y

Disse bogstaver er lidt problematisk, når man vil anvende dem praktisk. Bogstaver **İ** og **I** er lidt anderledes i sammenligning med latinske bogstaver. Men jeg synes man kan bedst forklare med et par eksempler. I begge tilfælde man kan kompensere dem med bogstavet **I** i hvilket som helst tastaturet, når man skriver i internet eller e-mail. Igen man udtaler dem rigtigt (gisner) i sammenhæng med sætning og betydning.

Bogstaver som bruges i fleste PC programmer som WORD.		Betydning	Tilsvarende bogstaver i internet eller e-mail programmer. Kompensationer el. alternative bogstaver	
Bogstav	F.eks.	Dansk	Forkert	Rigtigt
İ i (lille bogstav)	İlan	Slange		ilan
	Bilim	Videnskab		Bilim
	Ailə	Familie		Aile /ayle
I I (lille bogstav)	Qız	Pige		Qız
	Ildırım	Lyn		ildirim
	Qızıl	Smykke		Qızıl
Y	Yaymaq	Udsende, sprede	iaımaq	yaymaq
	Aylar	Pigenavn	Ailar	Aylar
	Saray	Slot	Sarai	Saray

Kære læser, lad mig nu komme med en tekst eksempel. Du kan også med lidt øvelse mestre azeri skrift sprog både i internet, email eller andre digitale programmer. Tekst eksempel:

Hormetli dost, salam!

Keyfin yaxshidi, inshallah. Senin mektubun bugün gelib elime chatdi. Chox shadam ki, eshidirem senin de keyfin sazdi. Inshallah, hemishe bele olsun. Bizin de keyfimiz yaxshidi. Bizden niyaran olmaqa hech bir sebep yox. Her shey oz qaydasindadi. Arvad-ushaqin da size salamlari var. Bizden sizinkilere bolu salam apar. Inshallah, Allah qoysa bu yay gelib sizi goreceyik.

Eziz dost, sورشursan ki, ne ishle meshqul oluram? Vallah, ele hemen sabiq ishile meshqulam. Allaha chox shukur ki, saqliqim yerinde ve ishlerim yaq kimi gedir. Hefte sonlari da ki, arvad-ushaqla birge, azerbaycanca dil kilasina gedirik. Beli, ailece. Hamimiz raziyiq. Inshallah oz anadilimizi doqru-durust yazib-oxumasini oyreneceyik. Buna da oz cemiyetimize gorcluyuq. Menim fikrimce her azerbaycanlinin vezifesidir ki, oz ana dilini kifayet qeder doqru yazib-oxumasini oyrensin.

Sene bir daha can saqliqi deyirem, ve umudum var ki, sizlerde hemishe emin-amanliq olsun. Hamiya bolu salamlarimi apar. Ozunden opurem.

En derin hormetlerimle

Senin qardashin

Kərim Urmulu